

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв**

Кафедра образотворчого мистецтва і дизайну

**РІШЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В ДЕКОРАТИВНІЙ
КОМПОЗИЦІЇ**

**Кваліфікаційна робота (проект)
Пояснювальна записка**
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студент 16-421 групи
Спеціальності 023 Образотворче
мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація
Спеціалізація: художня культура,
декоративне мистецтво
Освітньо-професійної (наукової)
програми Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
Нагорна Світлана Віталіївна

Керівник доцентка Гоноболіна О.Ч.
Рецензент кандидат педагогічних наук,
професор Левченко М.Г.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Композиція в декоративному мистецтві	5
1.1. Поняття про композицію в образотворчому мистецтві.....	5
1.2. Основні принципи організації декоративної композиції.....	7
РОЗДІЛ 2. Художній образ в декоративному мистецтві	12
2.1. Використання засобів виразності для виявлення декоративної характеристики образу.....	12
2.2. Послідовність виконання творчої роботи.....	15
ВИСНОВКИ	19
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	22

ВСТУП

Актуальність дослідження. Незалежно від того, до якої форми декоративно-прикладної творчості відноситься той чи інший твір, будь то реміснича або промислова його форми, вищою формою прояву художньої майстерності буде образ. Тільки справжні витвори мистецтва наділені художнім образом. Вони завжди радують, представляють естетичне задоволення і тоді, коли людина просто милується ними, і коли знаходимо їм практичне застосування. Художні образи створюються на площині різними матеріалами в живопису, графіці, декоративному розпису та в об'ємі, будь то скульптура, архітектура, декоративне мистецтво.

В кожному виді мистецтва використовуються різноманітні засоби виразності, наприклад, в графіці це лінії, плями, штрихи; у живопису використовуються поєднання кольору та відтінків; в скульптурі це об'ємно-пластична форма й фактура матеріалу; в декоративному мистецтві основну роль відіграє матеріал, текстура, фактура та стилізація, використання орнаменту та візерунків, знаків, символів; в архітектурі головне це об'ємно-просторова структура будівлей й матеріалів.

Основними способами зображення навколишнього світу в образотворчому мистецтві є реалістичне та декоративне. Декоративне зображення це трансформація реалістичної форми в декоративний художній образ завдяки прийому стилізації. Питання стилізації, як художнього методу відображення об'єктів дійсності у декоративно-прикладному мистецтві, розкрито у працях В. Власова, О. Герасимова, Л. Логвиненко, О. Соколової. Автори досліджують стилізацію як категорію художнього мислення, виокремлюють її види, характерні особливості при створенні декоративної композиції тощо. Особливістю декоративно мистецтва є художня трансформація явищ і предметів реального світу, що вирішується символічно та образно-асоціативно. Одним з популярних технік в образотворчому мистецтві є техніка «холодного батіку», тому

що завдяки ній можна отримати яскраві та цікаві за художнім рішенням твори мистецтва. Художній текстиль розглядався як важливий компонент в контексті досліджуваної проблеми, розглядалися у дисертаціях О.І. Никорак, Г.Д. Кусько, О.Р. Козакевич, Т.Г. Печенюк, О.І. Луковської, О.Я. Ямборко, О.Д. Тканко та в монографії А.К. Жука.

Вищезазначене зумовило вибір теми дипломної роботи «Рішення художнього образу в декоративній композиції».

Мета роботи полягає у дослідженні теоретичних основ і практичних можливостей рішення художнього образу в декоративній композиції.

Відповідно до поставленої мети визначені завдання дослідження:

- опрацювати методичну, мистецтвознавчу, науково-педагогічну та літературу з предмету дослідження;
- розглянути поняття про композицію в образотворчому мистецтві;
- визначити основні принципи організації декоративної композиції;
- охарактеризувати використання засобів виразності для виявлення декоративної характеристики образу;
- розкрити етапи створення творчої роботи.

Об'єктом дослідження є значення композиції в декоративному мистецтві.

Предметом дослідження є процес створення художнього образу в декоративній композиції.

Структура дослідження. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

Методи дослідження : теоретичний аналіз літературних джерел з теми дослідження; розгляд процесу створення художнього образу в декоративній композиції.

РОЗДІЛ 1. Композиція в декоративному мистецтві

1.1. Поняття про композицію в образотворчому мистецтві

Художники використовують композицію як універсальний засіб, щоб створити живописне полотно, скульптуру або твір декоративного мистецтва, досягти їх образної та емоційної виразності. Композиція це гармонійне поєднання елементів відносно одне до одного та вцілому. Разом із загальними закономірностями композиції кожен вид мистецтва має свої особливості і може бути використаний по-різному. Наприклад, у живопису, композиція повинна виглядати природньою та органічною. Якщо в живописному творі композиція допомагає передати простір, глибину, то в декоративному мистецтві художник, навпаки, прагне підкреслити об'єм або площину зображуваного об'єкта.

У декоративній композиції тема може бути виражена різними засобами та прийомами, які не використовуються в реалістичному зображенні. Наприклад, пейзаж може зображуватись не в глибину, а вгору, у такому разі плани композиції змінюються. В натюрморті можуть симетричні форми предметів видозмінюватись відносно задуму для створення художнього образу. Відмінність декоративного зображення від реалістичного також полягає в тому, що колір предметів може бути взятий без урахування світлотіньових відношень, а також можлива повна зміна кольору та відтінків. Важливо, аби з допомогою видозміненого кольору створювався художній образ в заданій тематиці.

У композиції важливо все: кількість предметів, їх розміщення на площині формату, виразність силуету та об'єму, ритмічне чергування лінії та плями. Важливе й те, які способи передачі простору, точка зору, використання світла й тіні, кольору. Знання прийомів, правил і закономірностей композиції допоможе зробити твір образотворчого

мистецтва виразним та оригінальним. Інколи свідоме змінення композиційних правил допомагає митцю краще втілити свій задум.

Визначають такі композиційні правила: динаміка (передача рухомості), статика (стан спокою), золотого перетину (одна третина відносно центру). А до прийомів композиції можна віднести: ритм, симетрію та асиметрію, рівновагу частин композиції і виділення сюжетно-композиційного центру.

Засоби композиції такі: формат, простір, композиційний центр, рівновага, ритм, контраст, світло й тінь, колір, декоративність, динаміка, статика, симетрія, асиметрія, відкритість, замкненість, цілісність. Митці різних епох використовували симетрію в побудові композицій своїх картин, особливо митці епохи Відродження. Завдяки цьому досягалось відчуття спокою, урочистості та значущості подій в зображенні. Засоби композиції це те, що потрібно для створення оригінальної композиції.

Картини з двома або великою кількістю композиційних центрів художники використовують для того, щоб показати декілька подій, що відбуваються одночасно і рівних по своїй значущості. На одній картині може бути використано відразу декілька способів виділення головного. Наприклад, застосовуючи прийом "ізоляції" – зображаючи головне у відриві від решти предметів, виділяючи його розміром і кольором, – можна досягти побудови оригінальної композиції. Важливо, щоб всі прийоми виділення сюжетно-композиційного центру застосовувалися для розкриття задуму художника і змісту твору. Важливим є дотримання правил симетрії або асиметрії в композиції [27, с. 14].

Таким чином, пошук композиції в образотворчому мистецтві – це творчий процес, де немає місця механічному застосуванню однієї із схем, це комплексний підхід до рішення творчих завдань. Поєднання різних композиційних схем та прийомів надає художньому твору певного емоційного забарвлення, розкриває тему та задум твору, створюючи неповторний витвір образотворчого мистецтва. Під час роботи може бути

використана одна або декілька композиційних схем, нестандартний формат, поєднання кольорових плям, ритму, світлотіні, адже головне це створення оригінального художнього образу засобами виразності в композиції.

1.2. Основні принципи організації декоративної композиції

Основні закономірності організації декоративної композиції: фактура, текстура, стилізація. Для створення композиції також використовуються такі засоби виразності як симетрія, асиметрія, ритм, контраст та нюанс, динаміка, статика. Може бути використана в процесі створення твору замкнута або відкрита композиція. Елементи замкнутої композиції можуть носити абстрактний, декоративний або геометричний характер. Компонуючи елементи в заданому форматі, необхідно прагнути створити замкнутий стан, для цього всі композиційні елементи повинні взаємодіяти один з одним, створюючи цілісність композиції.

Ритм- це чергування яких-небудь елементів в певній послідовності. Ритм може бути створений за допомогою ліній, плям світла, тіні або кольору. Можна використовувати чергування однакових елементів композиції. В результаті ритм може будуватися на контрастах об'ємів. Особлива роль відводиться ритму у творах декоративно-прикладного мистецтва, в якому композиція може бути побудована на певному ритмічному чергуванні елементів.

Якщо на картині використовуються одна або декілька діагональних ліній, то зображення здаватиметься динамічнішим; ефект руху можна створити, якщо залишити вільний простір перед рухомим об'єктом; для передачі руху слід обрати кадр в якому найкраще помітен рух який можна відзначити лінією в заданому напрямку. Відчуття руху можна досягти, якщо використовувати розмитий фон, неясні, нечіткі контури об'єктів на

задньому плані. Велика кількість вертикальних або горизонтальних ліній фону може загальмувати рух. Зміна напрямку руху може його прискорити або уповільнити [23, с. 2].

Правило передачі спокою: якщо на картині відсутні діагональні напрями; якщо перед рухомим об'єктом немає вільного простору; якщо об'єкти зображені в спокійних (статичних) позах, немає кульмінації дії; якщо композиція є симетричною, урівноваженою або утворює прості геометричні схеми (трикутник, круг, овал, квадрат, прямокутник), то вона вважається статичною.

Створюючи композицію, необхідно визначити, що буде головним в картині і як виділити це головне, тобто, сюжетно-композиційний центр, який часто також називають "смісловим центром" або "зоровим центром" картини. Звичайно, в сюжеті не все однаково важливо, і другорядні частини підкоряються головному. Центр виділяється освітленістю, кольором, укрупненням зображення, контрастами і іншими засобами. Не тільки у творах живопису, але й у графіці, скульптурі, декоративному мистецтві, архітектурі виділяють композиційний центр. Розмір композиційного центра картини не повинен бути великим відносно формату картини, щоб не виступати з нього. Цілісність композиції картини не повинна порушуватися кількома рівнозначними композиційними центрами, якщо вони не виправдовують ідею твору. Цього потребує і специфіка здорового сприймання. Вона полягає в тому, що органи зору в навколишній дійсності виділяють головне, те, на що ми звернули увагу. Це головне перебуває в центрі поля зору, сприймається воно чітко і з деталями. Інші предмети поля зору, що перебувають не в зоровому центрі, сприймаються узагальнено, без деталей. Головне в картині можна виділити кольором, тоном і виразністю форми. Другорядні образи зображують більш узагальнено, менш чітко, щоб вони не привертали до себе багато уваги, лише доповнювали і допомагали розкривати ідейний зміст картини [20, с. 1].

Правило золотого перетину полягає у тому, що найбільший важливий елемент в зображенні розташовується відповідно до пропорцій золотого перетину, приблизно на відстані $1/3$ до цілого. У симетричній композиції елементи розташовані майже дзеркально по відношенню до центру зображення. Наприклад, симетричними є фігура людини, метелики, сніжинки та багато іншого.

В асиметричній композиції розташування об'єктів може бути найрізноманітнішим залежно від сюжету і задуму твору, при цьому ліва і права половини неурівноважені. Композицію натюрморту або пейзажу легко представити у вигляді схеми, на якій ясно видно, симетрично або асиметрично побудована композиція. У симетричній композиції всі її частини урівноважені, асиметрична композиція може бути урівноваженою і неурівноваженою. Велику світлу пляму можна зрівноважити маленьким темним. Багато маленьких за розміром плям можна зрівноважити одним великим [22, с. 3].

До прийомів композиції відносяться передача враження монументальності та простору, використання горизонтальних і вертикальних напрямів. Щоб передати враження монументальності в художньому творі, існує багато засобів, серед яких є показ постаті у фрагментарному вигляді, тому що постать чи інший об'єкт, зображені на всю свою висоту, сприймаються менш монументально. Цей прийом оснований на законах зорового сприйняття та використовується в багатьох творах образотворчого мистецтва. Лінії горизонталі та вертикалі використовуються художниками як прийом композиції для передачі ідеї твору. Використання горизонтальних ліній створює відчуття спокою та урівноваженості. А лінії діагоналі часто застосовують для кращої передачі стану руху, якого-небудь підсилення або послаблення.

Освітлення образу зображення в композиції впливає на вигляд кольорових й тональних контрастів, на рівновагу, взаємозв'язок частин до цілого. Світло та колір як засоби виразності композиції мають велике

значення. Вони допомагають виділити центр композиції, колірне рішення та загальний колорит.

Для кращої передачі задуму твору необхідно обрати формат площини. Витягнутий вгору формат надає зображенню відчуття стрункості й піднесеності. Формат у вигляді прямокутника, розташованого по горизонталі, зручний для зображення епічних сцен. Для обрання формату необхідно враховувати як розташовані головні об'єкти композиції: по горизонталі чи вертикалі, та як зображена дія в сюжеті: зліва направо чи навпаки, або є в яких-небудь варіантах.

Формат у вигляді квадрата краще використовувати для створення урівноважених, статичних композицій тому, що вони в думках співвідносяться з рівними центральними осями і рівними сторонами меж зображення. Композиція твору в овалі і крузі будується щодо уявних взаємно перпендикулярних центральних осей. Овал досить часто використовується як формат для створення портрету, оскільки його форма схожа за своєю конфігурацією на овал людського обличчя.

Контраст надає композиції виразність, з його допомогою легко виділити головні елементи, збільшити діапазон динаміки композиції. Але використання занадто різкого контрасту іноді створює небезпеку порушення цілісності і закінченості композиції, тому альтернативним, додатковим засобом є нюанс.

Нюанс це засіб художньої виразності, заснований на схожості порівняльних характеристик об'єктів. Нюансні взаємодії в образотворчому мистецтві використовуються для складання різних угруповань композиційних елементів: по формі, масі, об'єму, силуету, тону, розташування в композиційному форматі його умовного простору, плановості, динаміці ритму й напрямку руху.

Фактура це властивість, яка характеризує загальну будову поверхні форми (шорстка, гладка). Фактура матеріалу залежить від щільності і величини мікроспотворень поверхні. Фактура створює зоровий образ

форми і виступає одним з джерел дотиковий інформації. Невдале поєднання різних матеріалів в одній формі, часто призводить до роздрібненості, до дисгармонії. Сприйняття фактури багато в чому залежить від особливостей натури, освітлення. Художники проводять багато експериментів для досягнення більшвиразної фактури твору. Вони можуть поєднувати різні матеріали в скульптурі, живопису, використовувати колаж, відтиски тканин, листя дерев, трав, тканин, паперу.

Текстура це візуальна й тактильна властивість поверхні предмета, яке передає інформацію про внутрішню структуру предмета, його матеріал. Тобто, з погляду або дотику ми визначаємо, який перед нами матеріал: дерево, метал, скло, цегла, бетон, пластик. Різні текстури використовуються як декоративний елемент при створенню виробу.

У декоративному мистецтві стилізація - метод ритмічної організації цілого, завдяки якому зображення набуває ознак декоративності та сприймається своєрідним мотивом візерунка (тоді ми говоримо про декоративну стилізацію в композиції).

Стилiзацiю можна подiлити на два види: зовнiшня поверхнева, яка не має iндивiдуального характеру, а передбачає наявнiсть готового зразка для наслiдування або елементiв вже створеного стилю (наприклад, декоративне панно, виконане з використанням прийомiв петриківського розпису); декоративна, в якiй всi елементи твору пiдпорядкованi умовам вже наявного художнього ансамблю (наприклад, декоративне панно, пiдпорядковано середовищу iнтер'єра, сформованого ранiше).

Отже, основнi принципи органiзацiї декоративної композицiї такi: симетрiя, асиметрiя, ритм, контраст та нюанс, динамiка, статика, фактура й текстура як засоби виразностi, стилiзацiя. Завдяки вiмлому застосуванню правил, прийомiв та законiв композицiї можливо створити цiкавий та гармонiйний твiр образотворчого мистецтва.

РОЗДІЛ 2. Художній образ в декоративному мистецтві

2.1. Використання засобів виразності для виявлення декоративної характеристики образу

Важливу роль у композиції художнього твору в декоративному мистецтві відіграють: будова предмета, його конструктивні особливості й пластичні якості матеріалу (наприклад, вироби зі скла без декору); поєднання образу з асоціацією (порівняння форми виробу із краплею, квіткою, постаттю людини, тварини, їх окремими елементами). Часто завдяки декоруванню побутові предмети стають творами мистецтва.

На початку роботи над декоративною композицією створюється образ засобами конструктивного й декоративного вирішення композиції: сюжету, співвідношення елементів, колориту і колірної контрасту. На другому етапі роботи розкривається зміст твору. Композиційні правила, прийоми і засоби виникли й упорядкувались завдяки творчості багатьох професійних майстрів. Деякі прийоми композиції залишаються такими, як і на початку свого становлення, тобто класичними, а деякі привносять новизну та доповнення. Митцю в образотворчому мистецтві для створення цікавого твору необхідно бачити та аналізувати навколишню дійсність та вміти відтворити побачене методом зображення засобами мистецтва. Вміле застосування навичок та вмінь допомагає створювати емоційні та образні композиції.

Засобами створення художньої форми є симетрія, асиметрія, пропорції, ритм, контраст, нюанс, тобто явища, властиві природним формам. Кольорове рішення відіграє таку ж важливу роль, як і загальне композиційне рішення. У декоративному мистецтві колір розглядається як один з основних засобів художньої виразності. Кольорову композицію можна визначити як рівновагу різних по формою, кольором і інтенсивності елементів.

Щоб створити врівноважену в колірному відношенні композицію необхідно дотримуватися наступних правил:

- використовувати невелику кількість кольорів. В декоративній композиції домінувати може один, два, рідше, три кольори. Використання в композиції безлічі кольорів і відтінків може прорубити рівновагу та загальний вигляд твору.

- для виділення композиційного центру, необхідно використовувати кольори, які не зустрічаються в інших частинах композиції.

- необхідно чітко визначити вид колірної гармонії.

Загальні закони композиції застосовуються в образотворчому, декоративно-прикладному мистецтві та дизайні. Але кожен вид мистецтва має свою специфіку у використанні різних композиційних засобів. Так, твори декоративного мистецтва можуть мати ще й практичне призначення і особливості композиції залежать від художніх, технологічних можливостей матеріалу виробу (шкіра, тканину, кераміка, скло, метал, дерево і ін.), його призначення і місця в предметній середовищі. Для декоративної композиції в більшості випадків характерний площинний характер зображення мотивів і елементів, відмова від передачі світло-повітряного середовища, простору, реального кольору. Декоративна композиція в декоративно-прикладному мистецтві може будуватися на основі прийомів побудови орнаменту, а сюжетна декоративна композиція – нагадувати візерунок. Для декоративної тематичної композиції характерна своя умовна художня мова.

Для створення цікавого художнього образу в декоративній композиції можна використовувати такі прийоми як накладання, врізка, акцентування, трансформація форм або деформація об'ємів. Особливо чітко це можна прослідкувати в декоративному рішенні натюрморту, в якому ці прийоми використовуються задля оригінальної та цікавої подачі. Накладання і врізка - це розміщення елементів або їх фрагментів один під іншим, часткове перекриття силуетів є моделлю композиційної схеми

картини при передачі ближніх, середніх і далеких планів, лінійної і повітряної перспективи. Цей прийом проявляє себе з найбільшою силою тоді, коли одночасно використовуються такі образотворчі механізми, як зміна кольору і тону, контраст і масштаб, широкий діапазон просторових планів.

Акцентування - виділення на основі контрасту найбільш важливих ділянок зображення, відділення головного від другорядного. Акценти можуть бути доцентровими (якщо навколишні елементи спрямовані в бік акцентіруемой плями і ритмічно згущуються до нього), відцентровими (якщо навколишні елементи спрямовані до периферії від акцентіруемой плями і ритмічно розряджаються біля нього) і контрапунктуючими (якщо в їх сторону одночасно згущуються одні й розряджаються інші плями).

Трансформація - зміна і спрощення реальної предметної форми, укрупнення або зменшення їх характерних частин, зміна кількості і якості характерних деталей об'єктів в більшу чи меншу сторону, зміна природного кольору об'єктів. Трансформація тісно пов'язана з стилізацією і певною мірою є її нерозривною частиною. Художня трансформація природних об'єктів має головну мету - перетворення реальних природних форм в стилізовані і деформовані, часто абстрактні образотворчі об'єкти, наділені емоційною експресивністю, які недосяжні в зображеннях, які повторюють реальне життя.

Деформація форми, виражена в зовнішній видозміні її частин (стиснення, скручування, вигин). Деформація найчастіше застосовується в тому випадку, коли художнику, необхідно з найбільшою силою висловити внутрішній стан образотворчої структури, показати напругу й динаміку предметної форми.

Таким чином, проаналізувавши принципи організації декоративної композиції можна зробити висновок, що вона будується за певними законами і правилами. Засоби композиції спрямовані на досягнення

максимальної виразності у створенні художнього образу. Завдяки таким прийомам як трансформація, деформація та акцентування можна вдало виділити центр декоративної композиції та оригінально втілити задум твору. Видозміна форм об'єктів на площині допомагає краще передати характерні особливості твору декоративного мистецтва. В декоративній композиції повинен простежуватись внутрішній взаємозв'язок матеріалу, його художніх можливостей й засобів образного змісту.

2.2. Послідовність виконання творчої роботи

Початок роботи над творчою роботою починався нами з самого задуму та виходячи з зазначеної теми. Об'єктом зображення нами було обрано стилізований натюрморт, а технікою виконання- холодний батик. Завдяки цій техніці можливо досягти яскравої декоративності й виразної пластики. На початку ми ознайомились з тенденціями сучасного декоративного мистецтва та з поняттям декоративної композиції вцілому. Провели аналіз їх з академічними та традиційними, отриманими в процесі навчання. Випускна робота відобрає основний принцип створення декоративної композиції різними засобами виразності та виконана в цікавій творчій подачі.

Основна ідея твору полягає у тому, щоб відобразити колористичним рішенням натюрморт біля вікна, який осяяний сонячним промінням в теплу пору року та передає красу природи у вигляді квітів та фруктів. На цьому етапі роботи особливо важливим було виконання ескізів, адже завдяки їм ми обрали єдиний та кращий варіант для декоративної композиції, а згодом і загальне колористичне рішення всього натюрморту. В процесі навчання такий жанр як натюрморт був однією з основних складових вивчення таких дисциплін як Малюнок та Живопис.

Завдяки засобам виразності декоративного мистецтва можна вирішити художній образ стилізовано та оригінально за творчою подачею.

Виконання нашої практичної роботи ми розділили на етапи:

1. Композиційне розміщення зображення на тканині та визначення загального характеру форми предметів натюрморту.
2. Пластичне моделювання форми предметів світлотінню й детальне промальовування натури фарбами для розпису тканин з деталізацією зображення акриловими контурами.
3. Підведення підсумків виконаної роботи та узагальнення.

Для розпису тканини технікою «холодного» батику можна використовувати техніку акварельного живопису та лерисування, а також різні ефекти з додаванням солі. Технологія холодного батику дозволяє розписувати різні ділянки тканини в довільному порядку. Завдяки тому, що резерв розділяє розпис на фрагменти, кількість використовуваних елементів натюрморту й варіанти їх сполучення не обмежені. Такий вид розпису використовується для одягу, оформлення інтер'єру, створення аксесуарів. Готовий резерв для «холодного» батику зазвичай досить прозорий та зручний у використанні. Тому що прозорий резерв не потрібно видаляти після виконання розпису тканини як це необхідно після виконання розпису гарячий батику. Також необхідно, щоб резерв для «холодного» батику був розчинним в бензині. Резерв може наповнюватись в спеціальні тюрбики або у флакон з насадками, які пристосовані для чіткого нанесення резерву. Частіше за все резерв для «холодного» батику використовують спеціальну скляну трубку із зігнутим кінчиком. Для художнього розпису загалом можна використовувати такі види тканини як ситець, креп-жоржет, атлас, креп-шифон, бязь, крепдешин, батист, штучний шовк і різні натуральні тканини. Ми обрали шифон, тому, що це доступний матеріал і відповідний для створення декоративної композиції в техніці батику. Розмір самої творчої роботи становить 50/70 см.

Перед початком роботи виконувалась розробка ескізів відносно обраної тематики твору. Ескізи виготовлялись акварельними фарбами на папері у різних кольорових варіантах, серед яких обрався найвдаліший. Виконавши малюнок натюрморту лінійно в повний формат (50/70 см) починався перший етап роботи, а саме: шифонова тканина натягувалась на дерев'яний підрамник та фіксувалась кнопками для якісного натягу та зручності в роботі, потім під неї підкладався щільно папір, щоб було чітко видно зображення, по лініям якого зверху наносився малюнок резервом. Резерв допомагає уникнути розтікання фарби за межі малюнку. При цьому використовувалась трубка зі заломленим кінцем та проводилась по контуру малюнку, обводилась так, щоб в результаті утворились замкнені лінії резерву. Важливо, щоб резерв добре поглинався тканиною але без плям.

Другий етап роботи полягав у тому, що наносились рідкі фарби спеціального призначення, тобто акрилові фарби для розпису тканин. В процесі роботи ми використовували подібні інструменти, такі як пезлі різної м'якості, форми та розміру, поролон, вологі серветки, палітра для змішування необхідних відтінків. Розпис починався зі світлих місць, фону та поступово переміщувався до темних насичених відтінків. Проводилась детальна прописка всіх елементів натюрморту, таких як глечик, квіти, невеличка чашечка на передньому плані, фрукти, плетений кошик.

Наступний етап можна назвати етапом деталізації до якої входить: уточнення форми предметів, додавання дрібних деталей на передньому плані, більш конкретна прописка квітів, серветки та фруктів. Також для цікавого декоративного рішення батику було використано художні контури, які спеціально виготовляються для розпису по тканинам(він швидко висихає, дає об'ємну лінію різної товщини, може бути різних відтінків ніж матових до блискучих, в залежності від призначення, робить виконаний малюнок чітким та різбаним). Для передачі художнього образу в цій декоративній композиції також було використано дрібні цікаві за

виглядом елементи орнаменту, лінії, крапки, тобто графічні засоби виразності. Саме ці прийоми допомагають відобразити основну художню ідею та задум.

Останній етап роботи полягав у тому, що батик після повного висихання фарби та контурів було оформлено в раму, заздалегінь підбраного відтінку. Рішення художнього образу відповідає настрою та тематиці, деталізація тільки покращує загальним вигляд декоративної композиції. Деталізації у творі підлягають основні місця в зображенні, на яких акцентується увага глядача, а загальненню підлягають другорядні деталі, які лише слугують для виявленню головних деталей. Твір виглядає цілісно, відчувається свіжість першого сприйняття.

Тож, під час виконання творчої роботи із зображенням натюрморту в декоративній композиції в техніці «холодного» батику ми використовували основні етапи та правила. Було дотримано технологію виготовлення художнього розпису та застосовано прийом стилізації форм. Колорит відповідає заданій тематиці, а ідею твору втілено в декоративній композиції різними засобами виразності. Робота може бути використана в інтер'єрі. Також, дана кваліфікаційна робота (проект) може мати практичну користь для тих, хто бажає навчитися прийомам розпису по тканині, використовуватись як методичний матеріал на заняттях на тему створення декоративної композиції.

ВИСНОВКИ

Дослідивши літературні джерела за темою кваліфікаційної роботи можна зробити висновки, що в декоративному мистецтві сучасності використовуються численні засоби художньої виразності, а також удосконалюються й постійно створюються нові оригінальні форми, методи і прийоми, характерні для даного виду художньої творчості. Різноманітні завдання компоновання елементів на площині вирішуються за допомогою простих геометричних елементів: точкою, лінією, прямою і стилізованими та спрощеними образотворчими формами. Вивчення основних прийомів організації й виразних засобів декоративної композиції допомагає у вирішенні професійних завдань. Творча діяльність в декоративному мистецтві має свої особливості, пов'язані з важливою роллю конструктивного й технологічного процесу, пластичністю матеріалів, технік і прийомів роботи з ними для створення художнього образу.

Декоративна композиція може бути виконана як традиційними засобами образотворчого мистецтва (живопис, графіка, ліплення, мозаїка, карбування, різьблення по дереву, каменю і кістці, вишивка) так і нетрадиційними засобами виразності. Твір який виконаний на площині (площинна двомірна композиція), є одним з різновидів декоративно-прикладного мистецтва. Це можуть бути художнє панно, гобелен, мозаїка, вишивка, колаж, виконані з різноманітних матеріалів: на полотні, на шовковій тканині, папері або картоні, дерев'яній поверхні, металевому листі або ж на стінній штукатурці. Основними закономірностями організації декоративної композиції є фактура, текстура, стилізація.

Розглянувши основні аспекти рішення художнього образу в декоративній композиції можна зробити висновок, що основою втілення є використання елементів стилізації, абстракції, трансформації, що підсилює її емоційно. Основною метою при створенні художнього образу

в декоративному мистецтві прийнято вважати досягнення її максимальної виразності та емоційності з частковою або повною відмовою від достовірності зображення. Для кращого втілення задуму використовується метод творчої стилізації, який передбачає видозмінення реального об'єкта у вигляді художнього символу, тобто, відбувається творче переосмислення автором реально існуючих об'єктів природи і навколишнього світу. Основним завданням в даному процесі є створення нового художнього образу, що має підвищену виразність і декоративність. Досліджували специфіку відображення дійсності у мистецтві та естетику художнього образу як цілісного феномену такі науковці як Басін, Борев, Волков, Мігунов.

Розкривши етапи створення декоративної композиції в техніці «холодного» батіку, можна дійти висновку, що це цікава техніка розпису художнього текстилю який користується великою популярністю як у початківців, так і професійних художників. Холодний і гарячий батик заснований на використанні резервних складів, які обмежують потік фарби по тканині. У холодному батіку на тканину наноситься резервна структура у вигляді замкнутого всередині якого виріб забарвлюється спеціальними фарбами по ескізу. Художні особливості цього способу розпису визначаються тим, що наявність обов'язкового кольорового контуру і використання цього контуру для різноманітних орнаментальних малюнків надають твору графічності. Працюючи в техніці батик, так само велика увага приділяється формі, пропорціям і красі матеріалу. Існує безліч технік розпису по тканині. Батик увібрав у себе особливості і прийоми багатьох образотворчих мистецтв: акварелі, графіки, вітража, мозаїки. В цій техніці створює свої роботи сучасна полтавська художниця Аліна Гончарова, київська художниця Інна Валітова. В музеях можна побачити роботи відомих українських майстрів, таких як Марфи Тимченко, Олександра Пащенко, Віри Лимаренко.

Проаналізувавши етапи створення практичної творчої роботи, зазначаємо, що в процесі виконання практичної частини проекту були виокремлені основні етапи створення декоративної композиції технікою батіку. Завдяки обраній техніці було створено цікавий витвір декоративного мистецтва. В тематиці твору простежується настрій засобами колористичного рішення, прийому стилізації форми, декорування та оригінальністю подачі зображення. Традиційним в даній роботі можна вважати використання техніки розпису тканини, а новітнім те, як саме композиційно та стилістично виконано нами зображення натюрморту. Декоративна композиція в сучасному образотворчому мистецтві користується популярністю завдяки тому, що це поєднання ручної праці та естетичного бачення митця. Роботи, що виконані в техніці батіку можна вважати неповнорними з технічного боку та оригінальними за художньою складовою, вони можуть бути елементом в оформленні сучасного інтер'єру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безклубенко С. Д. Мистецтво: терміни та поняття / С. Д. Безклубенко. — Київ : Ін-т культурології Акад. мистецтв України, 2008. – 343 с.
2. Бірюков М. Образотворча грамота: основні принципи, методи, образотворчі засоби та прийоми малюнка / М. Бірюков // Шкільний світ, 2014. С. 14
3. Гребенюк Г. Є. Основи композиції та рисунка / Г. Є. Гребенюк. – К.: Техніка, 2000. – 224 с.
4. Гулей О. В. Декоративно-прикладне мистецтво: навчальний посібник. Суми: ДПУ ім. А.С. Макаренка, 2012. – 152 с.
5. Декоративно-ужиткове мистецтво : словник. / Я.П.Запаско, І.В. Голод, В. І. Білик та ін. ; М-во освіти і науки України ; Львів. академія мистецтв. Наук.-дослід. сектор, каф. історії і теорії мистецтва ; за заг. ред. Я. П. Запаска. Львів : Афіша, 2000.Т. 1. А. –К. 364 с. ; Т. 2. Л. –Я. С.400
6. Дідик Н.Я. основи композиції: навчальний альбом-посібник. / Редактор О.Козоріз. – Ужгород: Видавництво «Мистецька лінія», 2009. – 64 с.
7. Житкова Н. Ю. Композиція / Н. Ю. Житкова, С. Б. Зиміна. – К.: вид-во КНУБА, 2008. – 120 с
8. Кара-Васильєва Т.В. Декоративне мистецтво України ХХ століття : у пошуках "великого стилю" /Т. В. Кера-Васильєва, З. Чегусова. - Київ: Либідь, 2005. - 280 с.
9. Касьян Т. К. Художній розпис тканини в техніці «батик» в історичному, технологічному та творчому аспектах / Т. К. Касьян // Вісник ХДАДМ. — 2008. — № 11. — С. 63–67.
10. Кириченко М.А. Основи образотворчої грамоти / М.А. Кириченко, І. М. Кириченко. –К.: Вища школа, 2002. –С. 190 .: іл.

11. Логвиненко Г.М. Декоративна композиція: навчальний посібник для студентів ВНЗ. - ВЛАДОС, 2005. - 144 с. 2. Посібник з основ розпису тканин. Холодний батик. Для студентів напряму 6.020205 “Образотворче мистецтво” / Укладач О.А. Половна-Васильєва — Дніпропетровськ, Акцент ПП, 2015. - 31 с.
12. Луцан Н.І. Декоративно-прикладне мистецтво та основи дизайну: навчальний посібник. Київ: Слово, 2010. – 172 с.
13. Малиніна А. О., Малиніна І. О. Батик. / Навч. Посіб.- Х.: Скорпіон, 2006 – С. 31
14. Михайленко В. Є. Основи композиції / В. Є. Михайленко, М. І. Яковлєв. – К.: Каравелла, 2008. - 304 с.
15. Сіранчук М. І. Засоби композиції в декоративно-ужитковому мистецтві // Актуальні проблеми виробничих та інформаційних технологій, економіки і фундаментальних наук. Збірник наукових праць. Випуск 4. : - Вінниця: Діло, - 2007. – С. 31-34
16. Теоретичні основи композиції: Навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ художніх та художньо-педагогічних спеціальностей / Автори-упорядники: Урсу Н.О., Негода Б.М., Гнатюк В.А., Міхальська І.П. – Кам’янець-Подільський, 2004. – 50 с.
17. Яковлєв М. Стилзація та абстрагування – основа моделювання образної виразності. Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці, Київ, 2011. Вип. 18. С.188–197.
18. Яремків М. Композиція: творчі основи зображення. Навчальний посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2005, 112 с.
19. Види мистецтв. Батік. Режим доступу:
<https://sites.google.com/site/vidimistectva/batik> (дата звернення 03.01.021.)
20. Композиція у творах образотворчого мистецтва. Режим доступу:
<https://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/30327/> (дата звернення 8.02.21)

21. Особливості та види декоративної композиції. Режим доступу: <https://ukr.mainstreetartisans.com/4016797-features-and-types-of-decorative-composition> (дата звернення 24.02.21)
22. Основні закони, правила, прийоми композиції. Режим доступу: https://studopedia.com.ua/1_109_zhivopisni-materiali-i-tehniki-na-urokah-obrazotvorchogo-mistetstva-v---klasah.html (дата звернення 04.02.21)
23. Поняття руху та ритмів на картинній площині. Режим доступу: <https://studfile.net/preview/9289955/page:2/> (дата звернення 09.02.21)
24. Розпис тканини виконана ручним способом Режим доступу: <https://baxili.ru/uk/registraciya-ip/rospis-tkani-vypolnennaya-ruchnym-sposobom-akrilovye.html> (дата звернення 26.01.21).
25. Формування поняття про композицію та основні її закономірності і засоби. Режим доступу: <https://studopedia.org/7-77653.html> (дата звернення 15.02.21)
26. Художнє конструювання. Закони композиції. Режим доступу: <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/1230> (дата звернення .10.02.21)
27. Шляхи формування композиційних навичок. Режим доступу: <http://www.pedahohikam.net/nervs-1081-14.html>] (дата звернення 11.02.21)